

ASAF HÂLET'İN EŞREFOĞLU RÛMÎ BİYOGRAFİSİ HAKKINDA BAZI DİKKATLER*

Some Remarks About Asaf Halet's Biography of Eşrefoğlu Rumi

DİLBER TAHIROĞLU**

Öz

Bursa şehrinin yetiştirdiği şair ve yazarlardan biri de Yunus Emre'nin takipçilerinden olup Hacı Bayram Veli'nin damadı ve Kâdirî tarikatının Eşrefiyye kolunun kurucusu İznikli Eşrefoğlu Rûmi (ö. 874/1469-70 [?])'dır. Gazellerinde sevgi, dostluk, hoşgörü, samimiyet gibi konuları işlemesi ve yetinmeyi yaşam biçimi hâline getirmesi itibarıyla üstatları gibi takipçileri bulunan Eşrefoğlu Rûmî gerek klasik gerekse modern edebiyattan önemli isimlerin gazel ve şiirlerine etki etmiştir. Hakkında pek çok bilimsel çalışma da yapılan Eşrefoğlu Rûmî ile ilgili yapılan çalışmalardan biri de Asaf Hâlet Çelebi (29 Aralık 1907- 15 Ekim 1958)'ye aittir. Seçkin bir çevrede tasavvufa meylederek eski şiir ve musiki zevki edinen Asaf Hâlet Çelebi, her ne kadar çağdaşları tarafından anlaşılmak istenmeyip yazdıklarıyla karikatüristlere malzeme hâline geldiyse de zaman içerisinde mistik bir duyuşa yazardığı şiirleri Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinde hak ettiği yeri alır. Çünkü Çelebi, bu duyuşa divan ve tasavvuf edebiyatının yanında, modern şiirin evrensel sembol ve motiflerine de yer vererek geleneksel ve modern duyuş arasında aktarıcı vazifesi üstlenmiştir.

Şiirlerindeki bu tutum Asaf Hâlet Çelebi'yi şire bağlı mistisizmin temsilcilerinden biri yaptığı gibi Mevlâna ve Eşrefoğlu Rûmî gibi tasavvuf büyükleri hakkında yaptığı çalışmalarla da mistik yönünün hangi kaynaklardan beslendiğini onu eleştiren çağdaşlarına kanıtlar. Tekke ve tarikat kültürü, Mevlevî âdap ve erkânına ilgi duyan Asaf Hâlet Çelebi, özellikle Mevlevîlikle ilgili yazılarında bu yönünden söz ederken babası vasıtıyla henüz küçük bir çocukken tanıtıçı Ahmet Remzi Dede'den aldığı bilgilerden söz ederek ondan da yararlandığını belirtir. Zaman içinde Çelebi, Mevlevîlik dışında Kadirîlik'in kollarından biri olan Eşrefiyye'ye de ilgi duyar. Bu merakla hakkında araştırma yapmak için Bursa'ya giden Asaf Hâlet Çelebi, gerek tanıtıçı Numaniye Dergâhi'nın son şeyhi Safiyyüddin Efendi'nin verdiği genişçe bilgiler gerekse Bursa Umumi Kütüphanesi'ndeki

* Bursa'nın Edebiyatı / Edebiyat'ın Bursa'sı Bilgi Şöleni (Bursa, 14-16 Ekim 2022)'nde sunulan yayımlanmamış bildirinin makaleye dönüştürülmüş hâlidir.

İntihal Taraması/Plagiarism Detection: Bu makale intihal taramasından geçirildi/This paper was checked for plagiarism.

Etki Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkeler uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Dilber Tahiroğlu).

Geliş/Received: 24 Kasım/November 2023 | **Kabul/Accepted:** 10 Haziran/June 2024 |
Yayın/Published: 30 Haziran/June 2024

Atıf/Cite as: Dilber Tahiroğlu, Asaf Hâlet'in Eşrefoğlu Rûmî Biyografisi Hakkında Bazı Dikkatler, Edebiyat Bilimleri 6 (Haziran/July 2024), 9-16 <https://doi.org/10.5281/zenodo.12600431>

** Dr. Öğr. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Mardin/Türkiye. dilbertahiroglu@artuklu.edu.tr, ORCID: 0000 000263141789.

arastırmaları sonucunda *Eşrefoğlu Divanı* adlı çalışmayı 1944 yılında yayımlar. Çelebi'nin *Eşrefoğlu Divanı*'nın girişine yazdığı ellî altı sayfalık inceleme, Türk kültürü ve tasavvuf tarihi hakkında da son derece önemli bilgiler içerir.

Kısaca Eşrefoğlu Rûmî'nin Asaf Hâlet Çelebi'nin dünya görüşü ve sanatçı kişiliğine etkilerinin sebepleri bu çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eşrefoğlu Rûmî, modern Türk şîiri, Asaf Hâlet Çelebi.

Abstract

One of the poets and writers raised by the city of Bursa is Eşrefoğlu Rûmî (d. 874/1469-70 [?]), who was a follower of Yunus Emre, the son-in-law of Hacı Bayram Veli, and the founder of the Eşrefiyye branch of the Kâdirî sect. Due to the fact that he deals with topics such as love, friendship, tolerance and sincerity in his ghazals and makes contentment a way of life, Eşrefoğlu Rumi, who had followers like his masters, influenced the ghazals and poems of important names from both classical and modern literature. One of the studies on Eşrefoğlu Rumi, about whom many scientific studies have been conducted, belongs to Asaf Hâlet Çelebi (29 December 1907 - 15 October 1958). Asaf Hâlet Çelebi, despite being initially misunderstood and even becoming material for caricaturists among his contemporaries, eventually earned his rightful place in Turkish poetry during the Republican era due to his inclination towards Sufism and his poetic expression characterized by a mystical sensibility, alongside his appreciation for classical poetry and music. Because Çelebi, in this sensibility, not only embraced classical and Sufi literature but also incorporated universal symbols and motifs of modern poetry, he played a bridging role between traditional and modern sensibilities.

10

This attitude in his poetry established Asaf Hâlet Çelebi as one of the representatives of poetry-related mysticism and served as evidence to his contemporaries who criticized him, demonstrating the sources from which his mystic inclination drew, much like the works he conducted about Sufi masters such as Mevlana and Eşrefoğlu Rûmî. Asaf Hâlet Çelebi, who showed an interest in Sufi lodge and sect culture, as well as Mevlevi etiquette and rituals, particularly emphasized this aspect in his writings related to Mevlevism. He also mentioned that through his father's connections, he became acquainted with Ahmet Remzi Dede when he was still a young child and acknowledged benefiting from his teachings and knowledge. Over time, Çelebi's interest extended beyond Mevlevism to the Eşrefiyye which is one of the branches of the Kâdirî sect. Driven by this curiosity, Asaf Hâlet Çelebi travelled to Bursa to conduct research. During his visit, he acquired extensive information from the last sheikh of the Numaniye Lodge, Safiyyüddin Efendi, whom he had the chance to meet. Additionally, his research at the Bursa General Library led to the publication of a work titled *Eşrefoğlu Divanı* in 1944. The fifty-six-page analysis that Çelebi wrote in the introduction to *Eşrefoğlu Divanı* contains highly valuable information about Turkish culture and Sufi history.

In summary, the main focus of this study is to explore the reasons behind the influence of Eşrefoğlu Rûmî on Asaf Hâlet Çelebi's worldview and artistic personality.

Keywords: Eşrefoğlu Rûmî, modern Turkish poetry, Asaf Hâlet Çelebi.

Giriş

Türk aydının batılılaşma ve modernleşme serüveni resmî anlamda Tanzimat (1839)'tan beri yaklaşık iki yüzyıldır devam etmektedir. Bu süreçte Türk aydın ve sanatçlarının modernleşmeye yaklaşımı birbirinin aynı olmamıştır. Aydınlar, İslâm medeniyetinden kopuşla birlikte Osmanlıcılık, İslamcılık, Türkçülük / milliyetçilik, Bâthicilik, beynelmilelcilik, Bolşeviklik / sosyalistlik gibi fikir akımları etrafında kendine bir medeniyet ve bağlanabileceğin bir kültür temeli arayışına girerler. Tanzimat Hareketi (1839-1876), I. Meşrutiyet Dönemi (1876-1908), II. Meşrutiyet Dönemi (1908-1923) çeşitli kavga, çalkantılar ve savaşlar içinde geçer. Aydınların geleceğe dair kültür-medeniyet adına düşünceler ve tasavvurları yine birbirinden farklı olsa da Mustafa Kemal Atatürk sayesinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşu (1923) ve yapılan inkılaplar bir süre aydınları "millî devlet" fikri etrafında birleştirse de eski ideolojiler varlığını sürdürür. Bütün bunların ardından gelen II. Dünya Savaşı (1939-1944) bütün dünyada büyük yıkıma sebep olduğu gibi aydınlar üzerinde de büyük sarsıntılar yaratır. Bu bağlamda yeni Türk şiirinde değişik eğilimlerin ortaya çıkmış olması gayet doğaldır.

Cumhuriyet Dönemi'ne gelindiğinde Edebiyat-ı Cedide, Fecr-i Âtî toplulukları ve Millî Edebiyat Hareketi mensuplarının çoğu hayatı ve sanat hayatına devam etmektedirler. Örneğin Ahmet Haşim ve Yahya Kemal Beyatlı gibi iki önemli isim sanat hayatlarını sürdürmektedir. Buna mukabil Cumhuriyet Dönemi'nde baskın sanat anlayışı "Memleket Edebiyatı" olsa da Yedi Meşaleciler ve "müstakil şahsiyetler" gibi farklı eğilim mensuplarının varlığı da inkâr edilemez.

Burada şunu da belirtmek gerekmek: Sanat anlayışlarına paralel olarak Yeni Türk şiiri üç temel kaynaktan beslenir: Batı şiiri, divan şiiri ve halk şiiri. Bu bağlamda 1940 öncesi Türk şiirinde müstakil sanatçı olarak divan şiirine yönelen şairlerden biri Asaf Hâlet Çelebi (1907-1958)'dır. Çelebi, saf / öz şiir arayışı içinde olan şairlerdendir. Divan şiiri ve bilhassa mutasavvîf şairlerden aldığı imgeler ve ilhamlarla modern Türk şiirinde adını duyurmuştur. Bu yolda yaptığı çalışmalar bile tek başına onun beslendiği kaynaklar hakkında bilgi verir mahiyettedir: *Mevlâna'nın Rubaileri* (1939), *Eşrefoğlu Divanı* (1945), *Divan Şiirinde İstanbul* (1953), *Ömer Hayyam* (1954) vb. Çelebi'nin üzerinde durulması gereken önemli bir yönü de Eşrefoğlu Rûmî hakkında yaptığı çalışmalarıdır.¹

Asaf Halet Çelebi ile ilgili dikkati çeken önemli bir nokta da yaptığı çalışmalarda tasavvuf fikrini beyan etmekten ziyade mutasavvîflarla daha çok ilgilenmiş olmasıdır. Böylece Mevlâna - Mevlevîlik, Molla Câmî ve Eşrefoğlu Rûmîlarındaki görüşleri dikkat çekicidir (Kırımlı, 1995, s. 271). Bu doğrultuda çalışmada özellikle Eşrefoğlu Rûmî'nin Asaf Halet Çelebi üzerindeki etkisi tartışılacaktır.

Asaf Hâlet'in Eserlerinde Eşrefoğlu Etkisi

Büyük din bilginleri yetiştiren rolüyle dikkati çeken Bursa, Geyikli Baba, Emir Sultan, Şeyh Edebali, İsmail Hakkı Efendi gibi önemli velilere ev sahipliği yapar. Bu şahsiyetlerden biri de tasavvuf düşüncesini sevgi üzerine inşa edip Allah'a ulaşmayı O'na duyulan muhabbette arayan Eşrefoğlu Rûmî (D.? - Ö. 1569)'dır. Eşrefoğlu Rûmî'nin diğer

¹ Asaf Hâlet Çelebi'nin sanat hayatı ve eserleri hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Ayvazoğlu Beşir, He'nin İki Gözü İki Çeşme, (İstanbul: Kapı Yayıncılı, 2018).

önemli özelliği, eserlerinde kullandığı sade Türkçe ile Türk dilinin de gelişmesine katkıda bulunmasıdır. Türkçeyi koruma konusundaki bu girişimi onun Ahmet Yesevî (ö.550 / 1156), Yunus Emre (ö. 720 / 1321), Âşık Paşa (ö. 733 / 1333), Hacı Bayram Veli (ö. 833 / 1430) gibi isimlerle anılmasını sağlamıştır.

Mehmet Fuat Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar* adlı eserinde Yunus Emre'nin takipçileri arasında söz ettiği Hacı Bayram Veli'nin damadı ve Kâdiriyye tarikatı kollarından Eşrefiyye şubesinin kurucusu İznikli Eşrefoğlu Rûmîyi Yunus'a en çok benzeyen takipçisi olarak kaydeder (Köprülü, 1976, s. 344- 345).

Üstünde durulmaya değer "mutasavvıf şair" yönüyle araştırmacıların dikkatini çeken Eşrefoğlu Rûmî, dünden bugüne Asaf Hâlet Çelebi başta olmak üzere birçok sanatçıya esin kaynağı olmuştur.

Asaf Hâlet Çelebi (1907- 1958)'nin Eşrefoğlu Rûmî'ye Yöneliş Nedenleri

1922 yılından itibaren hayatı boyunca Beylerbeyi'nde yaşayan Asaf Hâlet, seçkin Osmanlıların yaşadığı, aynı zamanda gün görmüşluğun de timsali hâlinde olan bu semtin bir parçasıdır. Yedi yaşında sema etmeye başlayan Asaf Hâlet Çelebi, tasavvuf, tarikat âdâbı, eski şiir ve musikiyle çok erken yaşta tanışmıştır. Sonrasında ise Osmanlı bakıyesi aydınlar arasında eski şiirin havasını da teneffüs eden şair, şaire gazel ve rubailer yazarak başlamıştır. İşte sahip olduğu bu özellikler sayesinde çağdaşı olan şairlerden ayrılr. O günlerde Çelebi'nin de dikkatini çeken Eşrefoğlu Rûmî, böylece onun araştırma alanına girer. Bunda Çelebi'nin şiirlerinde benimsediği anlayış ve duyuş tarzının önemi de vardır. Bu benimseyiş ve Çelebi'yi Eşrefoğlu Rûmî'ye yaklaştırın etkenin anlaşılması için Asaf Hâlet Çelebi'nin şiirlerinde üç farklı dönemin varlığını tespit eden Mustafa Miyasoğlu'nun bu dönemleri izahına burada yer vermek yerinde olacaktır:

İlk dönemi eski kültürümize bağlı olarak divan şiiri anlayışıyla yazdığı gazellerdeki şiir anlayışı. İkinci dönemi, Garip şirinin yaygın olduğu dönemlerdeki şiirlerinin mizah gazetelerine bile konu olan garip tutumu. Üçüncü ve çok belirgin dönem, İslam tasavvuf kültüründen yararlanan, nev'i şahsına münhasır bir şiir anlayışı ve ürünleri... (1993: s. 24).

Miyasoğlu'nun dedikleri dikkate alındığında Çelebi'nin şiir, yazı ve diğer çalışmalarında kaynağının neye dayandığını öğrenmek de mümkündür. Modern-mistik çizgide şiirler ortaya koyan Asaf Hâlet Çelebi, neden Eşrefoğlu Rûmî ile ilgili bir çalışma ortaya koyma gereği duyduğunu hazırladığı *Eşrefoğlu Divanı*'nın ön sözünde:

Eşrefoğlu hakkındaki malumat o kadar dağınık, kıyıda bucakta kalan vesikalar o kadar nadir bulunmakta idi ki ekserisi yazma ve güclükle elde edilen bu vesikalar üzerinde pek az çalışılmış olması, matbu yazıların ise kifayetsizliği bana bu hususta mümkün olduğu kadar faideli olabilecek bir etüt hazırlamak arzusunu verdi (1944, s. 3).

Şeklinde ifade eder. Dikkat edilirse onun da tipki Eşrefoğlu Rûmî gibi -her ne kadar uzun süre anlaşılmamış olsa da- inandığı değerleri aktarmada şiirı araç olarak kullanmayı sürdürdüğü görülmüştür. Bu çıkarımı Eşrefoğlu Rûmî ve Asaf Hâlet Çelebi'nin ortak özelliği olarak belirtmek mümkündür. 2013 yılında Eşrefoğlu Rûmîyi konu alan doktora tezinde Ahmet Özkan'in Eşrefoğlu Rûmî için kullandığı aşağıdaki ifadeler, onun da inandığı değerleri şiir aracılığıyla aktardığına yönelikir. Özkan'ın bu konudaki ifadeleri şöyledir:

"Eşrefoğlu'nun edebî kişiliği tasavvufî inançları doğrultusunda gelişmiştir. Bu sebeple şiirlerinde büyük ölçüde tasavvufî remizlere yer vermiştir. Onun için şiir bir amaç değil, inandığı değerleri aktarma konusunda bir araç olmuştur" (2013: s. 35).

Erken yaşıta tasavvuf, tarikat âdâbı, eski şiir ve musiki ile tanışan Asaf Hâlet Çelebi, bu etkiyle Vahdet-i Vücut fikrini de çarpıcı bir şekilde dile getirmiştir. Ancak bunu yaparken çağdaşlarından farklı ve kültürel birikiminin de göstergesi olarak şiirlerinde istediği atmosferi yaratmak suretiyle "halaka's-semavâti ve'l-ardh, Om mani padme hum, Ammon râ' Hotep veya tafnit, Evloimên i Vasiliyyatu pâtros" gibi dinsel atıflarda da bulunur. Çelebi, bunların anlamını vermektense şiirin bütününden anlamını tamamlama yolunu tercih etmiştir. Zaten Çelebi'yi çağdaşlarından ayıran özelliği de burada ortaya çıkmaktadır.

Bu özellik, Çelebi'nin modern Türk şairleri arasında bahsedilen kültürlerin inançlarını araştırip mistisizmi ve sembolizmi şiirlerinde birleştirerek geleneksele farklı bir bakış kazandırmış olmasıdır. Şair, bahsi edilen bakışı "Birçok şíirimde var olmak şúuru erimiş ve sonsuz bir temaşadan ibaret kalmıştır." (Miyasoğlu, 1993, s. 27) şeklinde ifade eder. Bu ifade edişte aslında şiirlerinde oluşturduğu mistik havayı, Mevlevî kültürü, mutasavvif şairlerin eserleri, büyük suflerin hayatlarılarındaki çalışmaları, farklı dinlerin simbol ve motiflerinden yararlanarak yakalar. Bu anlamda Mehmet Kaplan'ın şairin *Mağara* şiirinin tahlilinde kullandığı ifadeler aynı zamanda onun şiir kaynağı ve düşüncce yapısı hakkında da bilgi vermektedir:

Budizme göre dış âlemde görünen her şey, renkler ve şekiller duyuların aldanışlarından ibarettir. Bunu anlayan insan, bütün görünüşlerin yok olduğu ebedî saadete, Nirvana'ya ulaşır. (...) İslam tasavvufunda bu düşünce "tecelli" fikri ile ifade olunmuştur. Tanrı'nın varlığı bin bir şekilde tecelli eder. Fakat bunlardan hiçbirini Tanrı değildir. Burada da hikmetin esası, görüntülere aldanmamak, her şeyin kendisinden çıktıığı aslı kaynağı dönmemektir (2016, s. 201-202).

Asaf Hâlet Çelebi'nin muhafazakâr ancak mutaassip olmadığı söylenebilir. Bu yönü çağdaşları tarafından anlaşılamamıştır. Hâlbuki Asaf Hâlet Çelebi'nin İslam, Mısır, Çin, Afrika ve Hint medeniyetlerinden yararlanıp bu medeniyetlerin inanç sisteminde yer edinen öğreti ve unsurları şiirleri aracılığıyla ortaya koyması ondaki orijinaliteyi gösterir. Ayrıca bu bağlamda şiirlerine kazandırmaya çalıştığı gizem de İnci Enginün'ün aşağıdaki açıklamasında anlam bulmuştur:

"Asaf Halet, şiirin esrarlı iç âlemlerden çıkarılacağına inanmıştır. Şiirlerinde semboller ve anlamı bilinmeyen kelimeler kullanması, âdetâ zaman ve mekândan soyutlanan "insan"ın müphem dualarını andırır." (2010, s. 83).

Çelebi'nin elde ettiği kültür birikimi onu, Allah'ın büyülüğüne ve diğer medeniyet ve inançlardaki ortak duyu dünyasına götürür. Farklı inançlar olsa bile Allah'ın varlığında bir olma yaklaşımı içindedir. Ancak ne yazık ki Çelebi'nin bu yönünü görüp anlamak istemeyenler onu eleştirmekten geri durmayıp üstüne gitmeye devam etmişlerdir:

Şair aslında bir muhafazakârdı, fakat mutaassip değildi; Budizm'e ve genel olarak Hind mistisizmine duyduğu ilgi yüzünden Budist; yazı ve şiirlerini yayımlayan bazı dergilerin ideolojisine bakarak da solcu olduğunu zannedenler yanılıyorlardı. 'Bunlar Çelebi'yi ne yanına küçük Ömer'ini de alarak kıldı bayram

namazlarında görmüş, ne de onun düşüncelerini iyice anlayacak kadar dostluğunu kazanmışlardı. Yakınlarına sık sık bundan bahsederdi, "Siz biliyorsunuz efendim, söyleyin bu adamlara ne olur!" derdi (Buğra, 1959, s. 11).

Çelebi'nin, Eşrefoğlu Rûmîyi keşfettikten sonra kendisini ona yaklaştıran bir özelliği de Çelebi'nin de Eşrefoğlu Rûmî'nin "*melami meşrep*" bir yaşam tarzını benimsemesidir. Bu benimseme ile Çelebi, Mevlevîlik hakkında kitap yazmaya karar verir. Bunun yanında Mevlevî adap ve erkânı hakkında da yazılar kaleme alır.

Özellikle mistik duyuş tarzı şiirleriyle dikkatleri çeken Çelebi'nin bu anlamda en dikkate değer şiiri, Vahdet-i Vücut fikrini ilginç ve çarpıcı bir şekilde anlattığı *Cüneyd* şiiridir. Şiirlerini anlaşılmıyor diye küçümseyen çağdaşları onlardaki derinliği geç fark etmişlerdir. Örneğin;

Aç cübbeni cüneyd,
Ne görüyorsun?
Görünmeye (Çelebi, 2015, s. 11-12).

İfadelerinde yer alan Cüneyd'in büyük sufi Cüneyd-i Bağdadi'ye ait bir atıf olduğunu ve onun bir sözünden ilhamla yazıldığını ancak Çelebi'nin *Mevlânâ* (1940) adlı eseri yayımlanınca anlaşılmıştır.

Verilen bütün bilgiler göz önünde bulundurulduğunda Asaf Hâlet Çelebi için Eşrefoğlu Rûmî'nin herhangi bir veli olmadığı görülecektir. Çünkü Çelebi, onu araştırmak için Bursa'ya gidip orada tanıtıçı Numaniye Dergâhi'nın son şeyhi Safiyyüddin Efendi'den bilgiler edinmekle kalmaz, aynı zamanda ilgilenenlere Türk kültür ve tasavvuf tarihi bakımından da önemli bilgiler verir. Bunun yanında Eşrefoğlu Rûmî'nin somut dünyanın dışında ulaştığı âlemin içini dolduran unsurlara da yenilerini ekler. Çelebi'nin ulaştığı soyut âlem ve şiirlerini besleyen kaynaklar hakkında Mehmet Can Doğan'ın aktarımı da önemlidir:

Mücerrede ulaşma fikri, Çelebi'nin şiirlerinde olduğu kadar yazlarında da dikkati çeker. Şeyh Gâliblarındaki yazıları, Molla Câmi (1940) monografisi, Mevlâna ve Mevlevîlik (1957) adlı çalışması, mücerredi yakaladığı düşünülen isimlerle kültürel bağ kurulmak istendiğini işaret ettiği gibi, onun şiirinin beslendiği ve akraba olduğu kaynakları da haber verir (2018, s. 291).

Özellikle şiirlerinin isimleriyle (*He, Lâmelif, Om Mani Padme Hum vb.*) edebiyat dünyasında karikatüristlere bol malzeme veren Çelebi'nin mizah mecmualarını ve karikatüristleri neden hoş karşıladığı Beşir Ayvazoğlu, Melâmî kişiliğiyle bağıdaştırarak söyle açıklar:

"(...) mizah mecmualarının ve karikatüristlerin sataşmalarını hoş karşılar, hatta bunu şiirini tanıtmanın bir vasıtısı olarak görürdü. Kınanmaya, alay edilmeye tahammülü, Melâmet neş'sini benimsemiş olmasıyla da açıklanabilir." (2018, s. 210).

Asaf Hâlet Çelebi, zaman içerisinde Eşrefoğlu Rûmî kadar olmasa da o da çevresini fikirleriyle etkilemeye başlamıştır. Bunun en güzel örneğini Feza Gürsey'in aktardığı bir anekdotta yakalamak mümkündür:

Feza Gürsey, arkadaşı Çelebi'nin "Eşrefoğlu Divanı" üzerinde çalıştığını bildiği bir gün Çelebi'nin kendisine Eşrefoğlu'nun,

Terk edüb cân ü cihâni giy ferâgat cübbesin

Bu ferâgat cübbesinde sırr-ı Sultân gizlidir

Beytini okuyup "Bırakın şu fiziği! Dervîşlik cübbesini giyin, aşk ve şiir yolunu seçin!" dediğini kaydeder (Ayvazoğlu, 2018, s. 274-276).

Yukarıda bilgiler ışığında eserlerini dinî-tasavvufî motiflerle besleyen Eşrefoğlu Rûmî, Çelebi'nin ilgisini bilhassa içten ve alçakgönüllü bir mutasavvîf olmasından dolayı çekmiş olmalıdır. Bunun için Çelebi'nin dünya görüşü ve sanatçı kişiliği üzerinde derin etkiler bırakmıştır.

Sonuç

Yukarıdaki bilgilerden yola çıkarak Asaf Hâlet Çelebi'nin Eşrefoğlu Rûmî'ye yönelikinde beş temel ortak yönden söz etmek mümkündür:

1. Tasavvufun öğretilerini yaşam tarzı hâline getirmeleri.
2. Eşrefoğlu Rûmî'nin yaşam tarzı ve düşünce dünyası itibarıyla onun çağdaş bir mûridi olan Asaf Hâlet Çelebi'nin çağdaşları tarafından başlangıçta anlaşılmayıp alay konusu olması ve zamanla fikirleriyle etkilediği bir kesimin oluşması,
3. İkisinin de şiirlerinde benimsedikleri anlayış ve duyuş tarzının Vahdet-i Vücud'da birleşip şiiри bu düşünce üzerine kurmaları,
4. Allah'ın varlığı ve birliği ile ilgili konularda derin birikime sahip olmaya dayanan "melami meşrep" yaşam tarzını benimsemeleri,
5. Müşahhas dünyanın dışında ulaştıkları âleme yeni unsurlar kazandırmaları.

Bütün bu bilgiler ve tespitler gösteriyor ki Bursa'ya Eşrefoğlu Rûmî'nin monografisini yazmak için gidip uzun süre araştırmalar yapan Asaf Hâlet Çelebi, bu ismi rastgele tercih etmemiştir. Yani Eşrefoğlu Rûmî onun için herhangi bir velî değildir. İslam kültürünü çağdaş bir dil ve yeni şekillerle ortaya koyan Çelebi, yüzBILLAR önce şîirler yazan bir velîden etkilenmiştir. Çelebi'nin ona yönelmesindeki etkenlerden biri de dinler tarihi ve özellikle İslam tasavvufuna ilgi duymasıdır. Özette, Cumhuriyet Dönemi'nde mistik şîir anlayışını sürdürün Asaf Hâlet Çelebi, bu anlayışta birtakım yeniliklere yer vererek geleneksel ile modern şîir arasında aktarıcı vazifesi görmüştür.

Kaynakça

- Ayvazoğlu, B. (2018). *He'nin iki gözü iki çeşme*. İstanbul.
- Buğra, A. (1959). "Çelebi bir dostun ardından". *Türk Sanatı*. C.4., S. 68., s. 10-11.
- Çelebi, A. H. (1944). *Eşrefoğlu divanı*. İstanbul.
- Çelebi, A. H. (2015). *Asaf Hâlet Çelebi bütün şîirleri*. İstanbul.
- Doğan, M. C. (2018). *Modern Türk şîiri -olgular, eğilimler, akımlar-*. İstanbul.
- Enginün, İ. (2010). *Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı*. İstanbul
- "Eşrefoğlu Rûmî" (1995). TDV İslâm Ansiklopedisi. C. 11. s. 480-485. İstanbul

- Kaplan, M. (2016). *Şiir tahlilleri 2 -Cumhuriyet devri Türk şairi-*. İstanbul.
- Kırımlı, B. (1995). *Asaf Halet Çelebi (hayatı, eserleri, sanatı ve fikirleri)*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Köprülü, F. (1976). *Türk edebiyatında ilk mutasavvıflar*. Ankara.
- Miyasoğlu, M. (1993). *Asaf Hâlet Çelebi*. Ankara.
- Özkan, A. (2013). *Eşrefoglu Rûmî, hayatı, tasavvufi görüşleri ve eşrefiyye tarikatı*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Atatürk Üniversitesi. 2013.